

8.10.1999

1910/4/99

Oikeustoimittajat ry
Varapuheenjohtaja Susanna Reinboth
Helsingin Sanomat
PL 975

00101 Helsinki

VASTAUS KANTELUN TOIMITTAJAN "PORTTIKIELTOA" KOSKEVASSA ASIASSA

1

KANTELU Oikeustoimittajat ry:n eduskunnan oikeusasiamiehelle 14.9.1999 osoittamassa kantelukirjoituksessa arvostellaan eduskunnan pääsihteerin Seppo Tiitisen menettelyä MTV 3:n toimittajan Jarkko Sipilän eduskuntaan saamaa "porttikieltoa" koskevassa asiassa.

Kantelun mukaan Sipilä teki 8.9.1999 MTV 3:n uutisiin jutun, jossa kerrottiin Tampereen EU-huippukokouksessa esille tulevista asioista, lähinnä EU-maiden erimielisyyksistä yhteisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan suhteen. Uutinen perustui Sipilän hankkimaan aineistoon, josta hän oli saanut osan eduskunnan suuresta valiokunnasta, mutta osan omia kanaviaan pitkin.

Yhdistys kertoo eduskunnan tiedotuspäällikön Ilpo Pohjolan ilmoittaneen 9.9.1999 puhelimitse MTV 3:n uutisten päätoimittajalle Merja Ylä-Anttilalle, että Sipilä oli vastaisuudessa ei-toivottu henkilö eduskunnassa. Päätöksen tekemiseen olivat kantelun mukaan ottaneet osaa pääsihteeri Tiitinen ja Eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen. Yhdistys kohdistaa kuitenkin kantelunsa vain pääsihteeri Tiitiseen, koska oikeusasiamiehen toimivalta ei ulotu puhemieheen.

Yhdistys katsoo, että päätökselle ei ole laillisia perusteita ja että päätös rikkoo sananvapautta koskevaa hallitusmuodon 10 §:ää sekä ihmisoikeussopimusten sananvapauden turvaavia artikloja. Yhdistyksen mielestä kysymys on kielletystä ennakkosensuurista. Ratkaisusta ei myöskään ole tehty kirjallista, perusteltua päätöstä eikä siitä ole voinut valittaa.

Yhdistys pyytää oikeusasiamiestä selvittämään:

- 1) onko pääsihteeri Tiitinen toiminut lainmukaisesti julistaessaan toimittaja Sipilälle porttikiellon eduskuntaan sekä
- 2) onko Tiitinen menetellyt lainmukaisesti jättäessään tekemättä asiasta kirjallista päätöstä.

2

SELVITYSKantelun johdosta on hankittu kirjallinen selvitys pääsihteeri Tiitiseltä 24.9.1999. Tämä oheistetaan tiedoksenne.

Selvitystä on hankittu puhelimitse myös eduskunnan tiedotuspäälliköltä Ilpo Pohjolalta.

Olen lisäksi keskustellut asiasta Eduskunnan puhemiehen Riitta Uosukaisen kanssa.

3 RATKAISU

3.1

TapahtumatPääsihteeri Tiitisen lausunnossa selostettiin tapahtumia seuraavasti.

Toimittaja Sipilä, joka ei kuulunut eduskuntaan virallisesti akkreditoituihin toimittajiin, vaati heti suuren valiokunnan keskiviikkona 8.9.1999 pidetyn kokouksen päätyttyä valiokunnan kokoushuoneessa Tampereen EU-huippukokousta koskevia papereita. Paikalla olleet valiokuntaneuvokset Niilo Jääskinen, Mika Boedeker ja Kirsi Pimiä kertoivat valiokunnan tehneen asiassa valtioneuvoston pyynnöstä valtiopäiväjärjestyksen 54 f ':n nojalla vaitiolopäätöksen. Valiokuntaneuvokset katsoivat päätöksen kohdistuvan valtioneuvoston kanslian kirjeen liitteeseen. Heidän mielestään toimittajille voitiin antaa sekä sisäasiainministeriön perusmuistio että valtioneuvoston kanslian kirje, josta oli irrotettu kyseinen liite. Liitteen julkisuusrajoitukset saatettiin Sipilän tietoon. Sen sijaan Sipilälle ei annettu "ohjeita" sen suhteen, miten asiaa tulisi käsitellä julkisuudessa.

Sipilä ryhtyi tämän jälkeen soittamaan suuren valiokunnan jäsenille esittäen pyynnön saada haltuunsa myös kyseinen liite. Eräät suuren valiokunnan jäsenet kieltäytyivät tai jättivät vastaamatta Sipilän soittopyyntöön. Tiitisen arvion mukaan hän kuitenkin ilmeisesti onnistui saamaan liitteen joltakin kansanedustajalta. Liitteen tietojen pohjalta Sipilä sitten paljasti 8.9.1999 MTV 3:n uutisissa "salaisia EU-asiakirjoja". Tapahtumien vuoksi EU-sihteeristön päällikkö Jääskinen toivoi pääsihteeri Tiitisen kanssa torstaina 9.9.1999 n. klo 13.15 käymässään keskustelussa eduskunnan "jollain tavoin reagoivan" asiaan.

Pääsihteeri Tiitisen lausunnossa todetaan tapahtumien kulusta edelleen seuraava:

"Tämän jälkeen allekirjoittanut eduskunnan pääsihteeri tiedusteli iltapäivällä torstaina 9.9.1999 puhemies Riitta Uosukaisen mielipidettä, voitaisiinko asiassa menetellä sillä tavoin epävirallisoin muodoin, että eduskunnan tiedotusyksikön päällikkö ilmoittaisi MTV 3:n uutisten johdolle eduskunnassa toivottavan, että toimittaja Sipilän -- normaalista ja asiallisesta tiedonhankintamenettelystä eduskunnassa poikkeavaksi koetun toiminnan vuoksi MTV 3 lähettäisi hänen sijastaan toistaiseksi jonkun muun toimittajan eduskuntaan. Puhemies hyväksyi tämän menettelyn. Tämän jälkeen pyysin tiedotuspäällikkö Ilpo Pohjolaa esittämään MTV 3:n uutisten johdolle em. toivomuksen. Tiedotuspäällikkö ilmaisi eriävän käsityksensä toimenpiteen suhteen, mutta ilmoitti saattavansa sen MTV 3:n uutisten päätoimittajan Merja Ylä-Anttilan tietoon allekirjoittaneen todettua, että tähän on päädytty

keskustelussa puhemiehen kanssa."

Pääsihteeri Tiitisen lausunnon mukaan myöhemmin kuitenkin ilmeni, että Pohjola oli välittänyt viestin Ylä-Anttilalle eri muodossa kuin oli tarkoitettu. Pohjola oli sanonut Ylä-Anttilalle, että jos Sipilä tulevaisuudessa pyytäisi akkreditointia eduskuntatoimittajaksi, tämä tuskin sitä saisi.

Maanantaina 13.9.1999 Tiitinen soitti itse Ylä-Anttilalle sekä MTV 3:n vastaavalle päätoimittajalle Juhani Pekkalalle ja kertoi yksityiskohtaisesti eduskunnan näkemykset asiassa. Tällöin tuli ilmi MTV 3:n saama virheellinen tieto eduskunnan toimenpiteen sisällöstä.

Asia oli esillä myös eduskunnan puhemiesneuvostossa perjantaista 10.9.1999 alkaen sen etenemisen eri vaiheissa. Puhemiesneuvosto, mukaan lukien suuren valiokunnan puheenjohtaja, oli yksimielinen asiassa suoritettujen toimien suhteen.

Eduskunnan puhemies saattoi keskiviikkona 15.9.1999 julkisuuteen tiedotteen otsikoltaan "Takaisin normaaliin järjestykseen". Siinä todettiin mm., että "MTV 3:n uutistoimittajan Jarkko Sipilän on koettu toimineen normaalista ja asiallisesta menettelystä poikkeavalla tavalla, minkä johdosta eduskunnan pääsihteeri toi julki toiveen, että hän pidättäytyisi toistaiseksi eduskuntaan tulosta". Tiedotteessa todettiin edelleen, että "tässä asiassa on aika palata normaaliin järjestykseen. Sipilän osalta noudatetaan 20.9.1999 alkaen samaa käytäntöä kuin muihin eduskunnassa ilman akkreditointia toimiviin toimittajiin."

Tapahtumien muiden yksityiskohtien osalta viitataan pääsihteeri Tiitisen lausuntoon.

3.2

Päätös ja sen muotoKantelussa on arvosteltu pääsihteeri Tiitisen menettelyä sillä perusteella, että asiassa tehty ratkaisu oli yhdistyksen mielestä sekä muodoltaan että sisällöltään lainvastainen.

Ensinnäkin totean, että olen tapahtumien osalta saanut asiaa selvittäessä kantelussa ilmoitetusta poikkeavaa tietoa. Kantelussa puhutaan "porttikiellosta". Tiitinen on kuitenkin selvityksessään kiistänyt, että tämänluonteista päätöstä olisi tehty. Tiitinen on kertomansa mukaan ehdottanut eduskunnan puhemiehelle ainoastaan "epävirallisin muodoin" tapahtuvaa yhteydenottoa tiedotusvälineen edustajaan ja tiedotusvälineelle osoitetun "toivomuksen" esittämistä eduskunnan puolesta. Tämän kertomuksen on myös eduskunnan puhemies hänen kanssaan käymässäni keskustelussa vahvistanut. Myöskään tiedotuspäällikkö Pohjola ei ole kiistänyt Tiitisen kertomaa tapahtumienkulkua.

Kysymys ei ole siis ollut hallintopäätöksestä, joka tulisi lain mukaan antaa kirjallisena. Katsonkin kantelun perustuvan siltä osin väärinkäsitykseen, kun siinä on vaadittu päätöstä kirjallisessa muodossa. Oletan yhdistyksen kuitenkin tarkoittavan, että ulkonaisesta muodostaan riippumatta eduskunnan taholta tullut "toivomus" on tässä tapauksessa voitu

tosiasiallisesti ymmärtää "porttikielloksi". Näin ollen yhdistys halunneekin kantelussaan ensisijaisesti puuttua siihen, mitä eduskunnan taholta tapahtunut yhteydenotto tiedotusvälineeseen on tosiasiallisesti merkinnyt sananvapauden näkökulmasta.

Mahdollisuuteni vastata *tähän* kysymykseen riippuu kuitenkin siitä, miten pitkälle eduskunnan oikeusasiamiehen toimivalta ulottuu.

3.3

Oikeusasiamiehen toimivalta

Hallitusmuodon 49 §:n ja eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännön 1 §:n mukaan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet tehtävissään samoin kuin julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Sen sijaan vakiintuneen käytännön mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan ei kuulu eduskunnan eikä kansanedustajien lainsäädäntötyön valvonta. Vastaavasti eduskunnan puhemiehen ja puhemiesneuvoston toiminta on oikeusasiamiehen valvontavallan ulkopuolella (ks. esim. EOA:n kertomus 1967 s. 68, PeVM 54/1982 vp. s. 2 ja HE 72/1990 vp. s. 20). Samat periaatteet soveltuvat myös siihen eduskunnan toimintaan, jossa se osallistuu Euroopan unionin asioiden kansalliseen valmisteluun hallitusmuodon 33a §:n 1 momentissa ja valtiopäiväjärjestyksen 4a luvussa tarkoitetulla tavalla. Oikeusasiamiehen valvontavaltaan kuuluvat kuitenkin eduskunnan virkamiehet, kuten eduskunnan pääsihteeri, virkatoimissaan.

Toimivaltaa arvioitaessa on ensin selvitettävä, *kuka* oli kantelunalaisen ratkaisun tekijä. Yhdistys toteaa kantelussaan, että päätöksen tekemiseen olivat ottaneet osaa sekä pääsihteeri että puhemies. Tiitisen selvityksen ja eduskunnan puhemiehen kanssa käymäni keskustelun perusteella olen päättänyt siihen, että lopullisen päätöksen yhteydenotosta MTV 3:n johtoon oli kuitenkin tehnyt eduskunnan puhemies. Näin siitä huolimatta, että aloite ja esitys olivat alun perin tulleet eduskunnan virkamiehiltä. Tiitinen oli joka tapauksessa halunnut varmistaa, että myös eduskunnan puhemies hyväksyi suunnitellun toimenpiteen. Tämä on nähdäkseni merkinnyt lopullisen ratkaisun tosiasiallista alistamista eduskunnan puhemiehelle. Tähän ei vaikuta se, mikä käsitys Tiitisellä itsellään on mahdollisesti ollut toimivaltansa ulottuvuudesta kyseisessä tilanteessa. Eduskunnan puhemiehen 15.9.1999 julkaisemassa tiedotteessa tosin mainitaan "pääsihteerin tuoneen julki toiveen", että Sipilä toistaiseksi pidättäytyisi eduskuntaan tulosta. Tämäkään ei nähdäkseni muuta sitä tosiasiaa, että yhteydenotto MTV 3:n johtoon tapahtui vasta eduskunnan puhemiehen annettua suunnitelmalle oman hyväksymisensä.

Asiaa käsiteltiin jälkikäteen myös puhemiesneuvostossa, joka niin ikään hyväksyi toimenpiteen. Asiassa ei ole tullut ilmi, että Tiitinen olisi joiltakin osin toiminut omavaltaisesti taikka puhemiehen tai puhemiesneuvoston

antamien ohjeiden vastaisesti.

Näissä olosuhteissa, sekä eduskunnan puhemiehen että puhemiesneuvoston hyväksyttyä eduskunnan virkamiesten ehdottaman toimenpiteen, en katso voivani lähteä erikseen arvioimaan virkamiesten tekemän ehdotuksen sisältöä oikeudelliselta kannalta. Jos näin tekisin, joutuisin tosiasiallisesti arvioimaan myös eduskunnan puhemiehen ja puhemiesneuvoston ratkaisujen laillisuutta, mikä taas merkitsisi oman toimivaltani ylittämistä eduskunnan oikeusasiamiehenä.

Edellä selostettu toimivaltatulkinta perustuu eduskunnan oikeusasiamiehen vakiintuneeseen käytäntöön. Mm. oikeusasiamies Risto Leskinen on 31.10.1966 antamassaan päätöksessä (dnro 1054/66) katsonut, ettei oikeusasiamiehen toimivaltaan kuulunut tutkia oikeuskanslerinviraston esittelijän ja keskusrikospoliisin rikostarkastajan menettelyä näiden suorittaessa kuulusteluja oikeuskanslerin määräyksestä. Leskisen mukaan tutkinta, jota oikeuskansleri käytössään olevien toimielinten välityksellä viranomaisena suoritti, oli "kokonaisuudessaankin katsottava lähinnä oikeuskanslerin omaksi virkatoimeksi", josta hän itse viime kädessä kantoi vastuun. Samanlaiseen tulkintaan olen myös itse aikaisemmin päätenyt 22.9.1997 antamassani päätöksessä (dnro 751/4/97).

3.4

Yhteenveto ja johtopäätös

Minulla ei ole toimivaltaa tutkia eduskunnan puhemiehen eikä puhemiesneuvoston toimien laillisuutta. Tässä tilanteessa en voi myöskään ottaa kantaa asian puhemiehelle esitelleen eduskunnan pääsihteerin Seppo Tiitisen ehdottaman toimenpiteen laillisuuteen.

Lähetän jäljennöksen tästä vastauksestani tiedoksi Eduskunnan puhemiehelle ja pääsihteerille Tiitisel.

Kirjoituksenne liitteet palautetaan ohessa.

OikeusasiamiesLauri Lehtimaja

Vanhempi
oikeusasiamiehensihteeriTatu Leppänen

Eduskunnan pääsihteeri Seppo Tiitinen

LÄHETELähetän ohessa kunnioittavasti tiedoksenne jäljennöksen vastauksestani Oikeustoimittajat ry:n menettelyänne koskevaan kanteluun.

OikeusasiamiesLauri Lehtimaja

Vanhempi
oikeusasiamiehensihteeriTatu Leppänen

Eduskunnan puhemies

LÄHETELähetän ohessa kunnioittavasti tiedoksenne jäljennöksen vastauksestani Oikeustoimittajat ry:n kanteluun, joka koskee Eduskunnan pääsihteerin menettelyä.

OikeusasiamiesLauri Lehtimaja

Vanhempi
oikeusasiamiehensihteeriTatu Leppänen